

Samlinger til jydsk historie og topografi,
bind 2. Side 210-229.

Jordskjælvet den 3die April 1841.

Af J. G. Forchhammer.

Ved Conferentsraad Forchhammers Død fandtes foruden flere andre ikke udgivne Sager ogsaa efterfølgende Afhandling, der rimeligvis er skrevet 1841. Da det paaagjældende Jordskjælv kun rante Jylland, maa det antages at have særlig Interesse for dette Tidsskrifts Læsere, og det meddeles derfor her saaledes som det foreligger fra Forfatterens Haand, med saadanne mindre Rettelser, som ere foranledigede derved, at Afhandlingen efter at være dikteret ikke er bleven gennemset af Forfatteren. — I „Danmarks illustrerede Almanak“ for 1868 pag 84 har F. givet en Fremstilling af „den vestlige Del af Liimfjordens Omgivelser“, hvortil slutter sig en ganske kort Meddelelse af dette samme Jordskjælv. — Nogle Anmærkninger (betegnede med J.) skyldes Professor Johnstrups villige Meddelelse, ligesom Etatsraad Steenstrup har tilladt, at en af ham for længere Tid siden udarbejdet Fortegnelse over ældre Jordskjælv i Danmark maa slutte denne Afhandling.

Det Jordskjælv, som blev følt i den største Deel af Danmark den 3die April 1841, har med Rette tiltrukket sig saa megen Opmærksomhed, at en nøiere Angivelse af de derved stedfundne Forhold synes at være ikke uden Vigtighed for Videnskaben og desuden at have Krav paa en mere almindelig Interesse. Omendkjøndt Rystelsen blev følt over den hele Halvøe, fra Kiel til Hjørring, var dog den vestlige Deel af Liimfjorden med dens Øer den Deel af Landet, hvorfra Phænomenet kan antages at være gaact nd. Det er ogsaa i denne Deel, hvor Jordskjælvets Udbredelse viser en interessant Sammenhæng med Landets dybere Sammensætning, og det er her, hvor enkelte Phænomener af ganske

ualmindelig Interesse knytte sig til Jordskjælvet. Det vil derfor lette Oversigten over disse Forhold og tjene til deres bedre Forstaaelse, naar jeg forudsender en Oversigt over den geognostiske Beskaffenhed af Liimfjordens Bredder.

Den ældste Formation, som vi kjende i denne Deel af Danmark, er *Skrivekridt*, men det forekommer ikke som i de fleste andre Lande, hvor denne Formation er herskende, censformigen udbredt over den hele Strækning; det danner derimod øeformige Ophøjninger, og i det mindste om en Deel af disse kan man bevise, at det ikke er Vandstrømme, der have foranlediget denne ujevne Overflade. Den er forarsaget af dybere liggende Grunde, og i en stor Deel af dette Terrains Øer kan man eftervise de tydeligste Spor af voldsomme platoniske Hævninger, der have foranlediget Overfladens Ujevnhed. Øeformen bliver bestemt ved store Sletter, der adskille de enkelte Ophøjninger, og disse Sletter forbinde her Liimfjorden med Vesterhavet og tildeels med Kattegattet og bevise, at det, som vi i geografisk Betydning have kaldt Øer, ogsaa i Fortiden i Virkeligheden har været det. Den største af disse Øer er den, der indtager *den største Deel af Thy*; den gaaer fra Liimfjorden lige til Vesterhavet og er adskilt fra *Hansholmen* og *Østholmen* ved en stor Sandslette, medens den imod Syd bliver begrændset af 2 lave Strækninger, hvoraf den ene forbinder den med *Bodøland*, den anden med *Thyholm*.

Den nordlige Deel af denne store Øe, hvis Grændser jeg ikke nærmere vil angive, da man med Lethed kan eftersee dem paa Kortet, bestaaer af *Skrivekridt*. Den sydlige derimod, imellem *Sjørring* og de nylig anførte sydlige Grændser, bestaaer af skifrig, steenfrie Blaaergel uden Forsteninger, (sandsynligviis hørende til Bruunkulformationen), af guult Rullesteensleer og Rullesteenssand. Ved *Lægind* (Nørhøe Sogn), midt i dette Terrain kommer Kridtet endnu engang frem; det samme er Tilfældet paa *Thyholm* med Liimstenen, saaledes, at man vel er berettiget til at antage, at *Skrivekridtet* eller de til denne Formation hørende nyere Dannelser ikke ere dybt skjulte under Rullesteensformationens 3 Afdelinger¹⁾. Der, hvor Kridtet kommer til

¹⁾ P. deelte nemlig dengang Rullesteensformationen i Bruunkuldannelsen, Rullesteensleer og Rullesteenssand.

Overfladen, finder man Spor af en utallig Mængde Jordfald, der have efterladt tragtformige Fordybninger af en 3—4 Alens Gjennemsnit og $1\frac{1}{2}$ —2 Alens Dybde. Navnligen paa *Vendberg* i Nærheden af Nors findes de i utallig Mængde, især paa Skrænten af Bakken og næsten hvert Aar dannes der nye. Ifølge Professor Steenstrups Iagttagelser følge de især en Linie, der gaaer fra Thisted lige imod Nord, men de ere paa ingen Maade indskrænkede til denne Linie, og jeg har seet dem i Nærheden af Vester Vandet og flere Steder. Disse Jordfald, som saaledes ere udbredte over den Deel af Øen, hvor Kridtet kommer nær ved Overfladen, staae i Forbindelse med et underjordisk System af Huler, hvilket man bedst seer af det mærkværdige Phænomen, som Norssøen viste for omtrent 20 Aar siden, da der dannedes et Jordfald paa Bunden af Indsøen, hvilket som et Svælg opslugte alt Vandet, saaledes at Søen i en længere Tid laa tør, indtil omsider de underjordiske Kanaler sandsynligviis have tilstoppet sig og Søen nu atter er fyldt med Vand. Ganske paa samme Maade forholde lignende Jordfaldhuller sig paa *Mors* og paa den Kridtøe, hvorpaa *Kokkedal* ligger, hvor man leder Vandgrøfterne til disse Jordtrage og er sikker paa, at de ville optage alt det Vand, som selv de stærkeste Tøbrud og Regnskyl kunne medføre.

Nord for den store Øe ligge 2 andre: den saakaldte *Hanstholmen* og en Øe, hvorpaa Kirkerne *Hjardemaal*, *Østerild* og *Hundstrup* ligge, og som Folket kalder *Østholmen*. Disse to Holme ere adskilte fra hinanden ved et smalt, for længe siden udtørret Sund, og i den bredere Fordybning, der adskiller disse 2 Holme fra det egentlige Thy, ligge andre smaa Holme. Endnu betegne Folkesagn det gamle Færgested over Sundet, og i Nærheden af *Nørholm* (*Nørtorp*?) er der fundet et Anker i Kjøret. Denne sidste Gruppe af *Hanstholmen* og *Østholmen* er ikke længere reent Kridt, dette findes ikkun ved Siden af Bakkerne, medens den øvre Deel af disse bestaaer af Liimsteen. De nylig omtalte Holme ere adskilte fra de nærmeste ved en meget bred Arm af Fjorden, som paa de fleste Steder ligger fuldkommen tør og er bedækket af Flyvesand, men fra *Hannæs* ved en endnu eksisterende Arm af Fjorden, hvor Vandet alligevel er saa lavt, at en Vei fører derover og Communicationen ikkun sjældent og ved meget høit Vande bliver afbrudt. *Hannæs* er nu en

Halvøe, men i dens nordlige Deel hænger den sammen med Fastlandet ved lignende Lavletter som de nylig omtalte. Paa den sydlige Punkt kommer der Kridt frem, derpaa hviler Moleer, derpaa guult Rullesteensleer. Foruden denne Øe forekommer der flere mindre i Østerhanherred, som alle bestaae af Rullesteensleer og Sand, og først i Nærheden af *Bulbjerg* kommer der meget udmærket Liimsteen frem, som nu sammensætter flere øformige Partier imellem *Bulbjerg* og *Kliim* og Syd paa indtil *Aggersborg*. Denne Liimsteen er paa de fleste Steder, og maaskee paa alle, adskilt ved suudformige Fordybninger fra den næstfølgende, store Kridtøe, hvis Nordgrændse fra *Hjørtedal* til *Bratbjerg* hæver sig som en Muur op af den store Vensysselske Sandslette, og som strækker sig i en buftet Linie fra *Svinkløven* ved *Vesterhavet* indtil *Manstrup* og *Aggersborg*. Fra de mere østlige øformige Kridtpartier adskilles den ved den store Dal, som optages af *Ryeaa*, der staaer i Forbindelse med den store *Vildmose* i *Vensyssel*. Denne store Kridtøe har *Jordfald*, ligesom den anden, der ikkun derved ere forskellige, at der er langt færre, men disse udmærke sig ved en meget betydelig Størrelse. Saaledes har een i Nærheden af *Kokkedal* et Gjennemsnit af 50—60 Alen og en Dybde af 15 Alen. Ved *Jarmsted* fandt et saadant *Jordfald* Sted i Aaret 1837. I *Kridtklinten* ved *Svinkløven* seer man tydelig Aarsagen til disse *Jordfald* og overbeviser sig om, at disse hyppige *Jordfald* have deres Grund i voldsomme Forstyrrelser, som Kridtet har lidt i tidligere Tider. Man seer her nemlig, at Kridtet indeslutter to store Partier af *Rullesteenssand*, der aabenbart ere langt yngre end Kridtet og altsaa kun kan være bleven omgivet af denne Substant formedelst store Omvæltninger. Øen *Mors* har i sin midterste og højeste Deel underst *Skrivekridt*, derpaa et *Lag*, der svarer til den *Kalksteen*, der forekommer i saa mægtige Masser i *Faxe* og *Bakke*; derpaa *Liimsteen* og *Blegekridt*. Paa Sydsiden ere disse *Kridtmasser* bedækkede af *Blaamergel*, *Rullesteensleer* og *Sand*; paa Nordsiden derimod kommer *Moleer* og derpaa de andre *Jordarter*. Kridtet viser det samme Phænomen af *Jordfald*, og *Schade* har endda anført nogle nye Tilfælde af *Sænkninger*. *Halvøen Salling* har ingen Kridt og overhovedet ingen Steenarter, der henhøre til *Kridtformationen*. Den bestaaer især af meget mægtige *Lag*, henhørende til

Bruunkulformationen, bedækkede af mægtige Rullesteens-Sandlag. Det hele saakaldte *Himmelland*, indtil Bjørnsholm, viser en overordentlig mægtig Bedækning af Rullesteenssand, hvorunder der ikkun paa enkelte Steder forekommer Rullesteensleer, og denne Beskaffenhed fortsætter sig mod Øst indtil Hobroe ved Mariagerfjorden. Ved Bjørnsholm kommer Liimstenen atter frem, et Liimsteenspartie, der svarer til det, som forekommer imellem de to store Kridtøer, som før ere blevne omtalte, og denne Liimsteen hviler i Nærheden af Løgstør paa Kridt. Paa den hele Strækning imellem Løgstør og Nibe, bryder Liimstenen paa mangfoldige Steder frem, og dette Liimsteenspartie er imod Nord gjenemskaaret af mange Fjorde, der nu tildeels ere fuldkomment tørre, imod Syd bedækket af mægtige Rullesteenssandmasser. Ved Nibe begynder Kridtet igjen og dermed kommer atter øformige Masser tilsyne, der nu ledsage Liimfjorden paa begge Sider indtil dens Udløb i Kattegattet.

Jordskjælvets Udbredelse og Styrke.

Det er maaskee paa Halvøen *Hannæs's* sydligste Deel, at Jordskjælvet har viist sig stærkest; her i Sognet Arup var der ikke Nogen paa Marken, som ikke følte det, medens der paa alle øvrige Steder, selv der, hvor man troede, at Husene vare i Begreb med at styrte sammen, var Mange, der ikke iagttog det, naar de vare beskjæftigede med Markarbeide. Kirken havde faaet en Revne, og en Brudevielse, som paa den Tid fandt Sted, blev afbrudt, fordi de Tilstedeværende flygtede forskrækkede ud af Kirken. Paa den hele Øe, hvorpaa *Thisted* ligger, synes Bevægelsen omtrent at have været lige stærk og ikkun lidet mindre, end paa det nylig anførte Sted. I *Thisted* faldt flere Skorsteenspiiber ned, og flere Bygninger fik Revner, een endda i den Grad, at den maatte nedrives. Det samme gjelder ogsaa om den sydligste Deel af denne store Øe, selv der, hvor det ikke er bekjendt, at der findes Kridt i en hidtil naaet Dybde. Saaledes fik Kirken i *Vestervig* en Mængde Revner, og overalt paa hele Strækningen fra *Boddum* indtil *Klitmøller*, var der meget Faa, der ikke iagttog Rystelsen, og overalt bleve Folk forskrækkede ved Husenes Knagen og derved, at Kalken faldt ned fra Loftet og Væggene. Ikkun paa enkelte Steder i den mellemste Deel af Thy, hvor Rullesteenssandet

er mægtigt, synes Bevægelsen at have været mindre voldsom og at være undgaaet Fleres Opmærksomhed. Møllen paa Vendberg blev saa stærkt rystet, at den hele Dagen var, som Mølleren udtrykte sig, ledsløs og gik høist uregelmæssigt; først efter nogen Tids Forløb havde den atter vundet sin regelmæssige Gang. Ved *Agger*, som i Forbindelse med *Aalum* danner en lille Øe, der er adskilt fra Thylandets store Øe ved Fladsøen og de lave Strækninger, der forbinde den med Vesterhavet og Liimfjorden, iagttog man Bevægelsen forholdsviis mindre. Byen ligger tildeels paa Flyvesand, tildeels paa Rullesteensleer, der hviler paa Blaamergel.

Paa *Hanst* og *Østholmen* følte man Bevægelsen meget stærkt, omtrent paa samme Maade, som paa Thyøen, men det synes, som om den var mindre heftig paa den sydøstlige Deel af Østholmen, og navnlig i den lavere Deel af Østerild blev den ikkun følt meget svagt.

I det Parti, som ligger Ø. for de nævnte Holme, og som indbefatter 3 Rullesteensøer, forbundne ved meget store Strækninger af Lavland, blev Jordskjælvet kun følt i en ringe Grad. Denne Aftagen i Styrke iagttager man tydeligst, naar man fra den sydligste Deel af *Hannæs* gaar op imod N. — fra Kridt, bedækket med Moleer, til Rullesteensleer. Her aftager Jordskjælvets Styrke meget hurtigt, og man er meget snart paa Steder, hvor ikkun Faa have følt det.

Paa de Liimsteensøer, der danne Partiet ved Bulbjerget, Klim osv., blev Jordskjælvet følt stærkere og, som det synes, med meget forskjellig Styrke. Saaledes havde Steenbryderne i Bulbjerget aldeles ikke iagttaget det, kun en lille Pige, der stod ved Siden af Arbeiderne, følte en let Bevægelse; derimod angives det at være følt meget stærkt i Steenbrudene ved Klim.

Hanhervedernes Kridtpartier fra Kokkedal til Hjortdal, fra Aggersborg til Bratbjerg, tilligemed de smaa Sidesøer ved Bratskov, Broust og Oxholm bleve rystede overordentlig stærkt, endskjøndt dog ikke saameget, som Thylandets Kridt. Her paa dette Partie, som atter udmærker sig ved meget store Jordfald, var Fordelingen af Bevægelsen meget mærkelig, paa enkelte Steder, som f. Ex. i Aarup, blev et Hus meget stærkt rystet, medens et andet, som laa ikke tohundrede Skridt derfra, aldeles ikke blev bevæget. I enkelte Byer,

som f. E. i Flegum, følte man det aldeles ikke, medens man i den nordlige Deel, i Sognene Tranum og Leerup, følte det overordentlig stærkt; ligeledes i Skjerpingsgaard.¹⁾ Denne store Kridtøe-afskjæres med en brat Væg imod den store vensysselske Sandslette og Jordskjælvets Styrke aftager meget hurtigen, naar man gaar imod Nord. Saaledes følte kun Enkelte Rystelsen i Klithusene; i Bækkelunde(?) hørte man kun den underjordiske Torden. I Blokhusene iagttog man det ikkun paa Møllen, og længere imod Nord, i Hjørring, var det høist ubetydeligt, medens det i Skagen aldeles ikke blev følt.

I den store Dal, som adskiller Nørre-Sundbyes Kridtøe og Vadums Rullesteensleer fra den nylig omtalte Kridtmasse, var Rystelsen stærk. (Birkelse, Aabykrøe, Aastrup). Paa Vadums Rullesteensøe blev Jordskjælvet følt meget svagt og ligeledes paa Sundbyes Kridtøe. Overhovedet viser der sig i denne Deel af Liimfjordens Bredder den besynderlige Anomalie, at Dalene bleve stærkt rystede, medens Kridthøiderne ikkun følte en forholdsviis ringe Bevægelse. Dette begynder med den nylig omtalte store Vildmosedal og er ganske karakteristisk i Omegnen af Aalborg, hvor Byen selv blev meget stærkt bevæget, ligesaavel som de enkelte Huse, som laae langs med Fjordsiden eller i Dalene imellem Kridtøerne, medens Rystelsen enten aldeles ikke blev følt eller neppe iagttaget paa Kridthøiderne. Med den samme Karakter synes Rystelsen at have viist sig imellem Aalborg og Liimfjordens østlige Munding.

Hele Øen Mors har været udsat for omtrent den samme stærke Rystelse som Thyland, ogsaa her revnede en Kirke og faldt enkelte Skorstene ned (Tødse). Den vestlige Deel af Salling har lidt den samme Rystelse som Mors, men i den østlige Deel og i Nærheden af Skive har Bevægelsen ikkun

¹⁾ I al denne Uregelmæssighed med Hensyn til Fordelingen synes man at kunne forfølge følgende Lov: Det er Skrønterne, som altid rystes, og hvor mægtige Lag af Rullesteenssand forekomme, føler man Rystelsen meget lidt eller slet ikke. Den første Bemærkning staaer sandsynligviis i Forbindelse med den Iagttagelse, at ogsaa Jordfaldene (Vendberg ved Nors og Kokkedal) især forekomme paa Skrønterne; den anden Iagttagelse staaer rimeligviis i Forbindelse med den meget ringe Icedevne, som Sandlagene overhovedet have for Stød.

været iagttaget som meget svag, eller slet ikke. Salling er Bruunkulleer, bedækket paa mange Steder af mægtige Lag af Rullesteenssand, og man seer tydeligen, at Bevægelsen i denne Egn har straalformigen udbredt sig fra Morsøes Kridtpartie. Dette stadfæstes endnu mere, naar man lægger Mærke til, at *Himmellandets* vestlige Deel har været meget svagt bevæget, saaledes at man i de dybere liggende Dale hyppigen aldeles ikke har mærket noget, medens man paa Høiderne hist og her har følt Stødet. Ved Bjørnsholm, paa den sydlige Skrænt af Løgstørs-Liimsteensøe, var Rystelsen atter meget betydelig, og paa samme Maade viste den sig i Løgstør selv, paa Næsborg og i Nibe. Næsborg Kirke skal endog have fnaet en Revne.

Den øvrige Fordeling af den svagere Bevægelse i Landet frembyder nu forholdsviis ikkun lidt mærkeligt. Overensstemmende med den Erfaring, at det er den vestlige Deel af Liimfjorden, hvorfra Bevægelsen er gaaet ud, synes det, som om den har fordeelt sig ganske eensformigen, og at man kunde slaae isodynamiske Buer over den sydligere og østlige Deel af Jylland, naar man gaar ud fra et Punkt, som ligger noget sydligt for Thisted: Ringkjøbing kommer da til at ligge i samme Parallel som Hobroe osv. Undtagelser synes ogsaa her at vise sig derved, at mægtige Rullesteenssandlag have forhindret Stødets Meddelelse, og at Stødet er bleven lettere iagttaget, hvor Kridtformationens Steenarter komme nær til Overfladen. Saaledes blev Jordskjælvet følt i den Deel af Hobroe, som ligger nærmest ved Fjorden, medens man i de høiere liggende Dele af Byen, paa Rullesteenssand, ikke iagttog noget. Man følte Stødet paa Holkenhavn ved Nyborg, hvor Kridtformationens Steenarter komme frem, og ved Nestved, hvor man ligeledes iagttager Kridtet i enkelte Partier i Jordskorpen. Den østligste Grændse for Jordskjælvets yderst svage Zitringer er Helsingør og Kjøbenhavn, hvor det paa begge Steder er følt af enkelte Personer. Den sydligste Grændse er Kiel, hvor man ligeledes har iagttaget det. Jeg har allerede omtalt Jordskjælvets yderst ringe Udbredelse imod Nord, idet det ikke engang har naaet Nordspidsen af Jylland. I den sydlige Deel af Norge (Fahrsund, Arendal, Christiansand) har man følt det, men ikkun ubetydeligt. Paa Liimfjorden selv har man iagttaget det paa et Skib ved Aalborg, nogle Skibe ved Thi-

sted, medens Fiskerne i Baadene i Almindelighed ikke have lagt Mærke dertil. Ved Hals jagttog man, at Vandet ved Munden af Fjorden krusede sig paa en besynderlig Maade under Stødet. Ved Nibe kom omtrent $\frac{1}{2}$ Time efter Stødet en Bølge op paa Landet. Ogsaa Havet Vest for den Deel af Jylland, der især har været rystet, har taget Deel i denne Bevægelse, men da dette staaer i Forbindelse med andre Phænomener, kommer jeg senere tilbage dertil.

Retning, Varighed, Tid.

Hovedstødet indtraf paa alle Steder imellem 4—5 Eftermiddag; men ikkun fra Aalborg har jeg en Angivelse, der kan betragtes som tilstrækkelig nøjagtig, hvorefter Jordskjælv indtraf Kl. 4, 25 M. Saaledes blev det iagttaget af Capt. Bluhme, der er overbeviist om, at Feilen i denne Tidsbestemmelse ikke kan udgjøre 5 M. I Salling vil man allerede Dagen iforveien have bemærket omtrent ved samme Tid et svagt Stød, og i Raaders vil man have følt et Stød den 3die April Kl. 1. Disse Iagttagelser kunne dog meget vel beroe paa Feiltagelser, da man først efter det egentlige Jordskjælv har tilskrevet dem nogen Betydning; derimod vise to andre Iagttagelser, at det egentlige Jordskjælvstød kun sluttede en heel Række af ganske smaa dirrende Stød. Havet var nemlig allerede fra den tidlige Morgenstund i en meget voldsom Bevægelse, som ikke kunde tilskrives den svage Vind, som blæste paa den Dag. Bevægelsen tog til, indtil det egentlige Jordskjælvstød kom, hvorefter Havet blev roligt. Paa et Sted (Fjaltring) skal endda Jordskjælv have været fulgt af en meget høj Bølge. Overensstemmende hermed er en Iagttagelse, som en Kone i Nyekjøbing gjorde, der havde været længe syg og befandt sig i en meget nervøs Tilstand. Hun beklagede sig over, at en Hund bestandig gned sig opad Sengebenene, endskjøndt der intet Dyr var, og da Jordskjælvstødet havde fundet Sted, sprang hun op og forlangte, at man skulde skaffe hende Fred for Hunden. Disse to, aldeles af hinanden uafhængige Iagttagelser godtgjøre efter min Formening, at Jorden hele den 3die April har været i en dirrende Bevægelse. Havets stærke, af Vinden ikke foranledigede, Bølgeslag betegnedes af Fiskerne med Navnet *Undersøe*, og denne Undersøe blev iagttaget fra Blokhusene indtil Agger og maaskee endnu syd-

ligere. Ikkun fra et eneste Sted, fra Klithusene, havde Fiskerne vovet sig ud paa Søen, men de undgik kun vanskeligen at drukne, fordi Søen brød saa stærkt paa Revlen. Ved Agger meente Fiskerne dog, at de kunde have gaaet ud at fiske, hvis ikke Beskæftigelsen med et strandet Skib havde forhindret dem deri. Denne Bevægelse af Havet, som i dette Tilfælde efter alle Strandboeres Mening ikke kan forklares af Atmosfærens Tilstand, maa da ligefrem ansees som en Følge af Jordskjælv, som en Bevægelse, der af den rystede Jord er meddeelt til Vandet. Havets Tilstand ved dette Jordskjælv har aabnet Folks Øine for lignende tidligere Phænomener, og navnlig mindes man endnu, hvorledes 20 Aar tidligere, den 4de April 1821, en ligesaa pludselig paakommen Bevægelse af Havet blev fordærlig for de fleste Fiskere paa Stranden imellem Hanstholmen og Skagen.¹⁾ Naar Luften er urolig, vove Fiskerne ved denne Kyst sig ikke ud paa Havet, fordi Brændingerne ere saa svære paa Revlerne og paa Stranden. Veiret var den Dag imidlertid meget godt, og fra ethvert Fiskerleie langsmed hele Stranden var Folk gaaet ud for at fiske. Pludseligen opkom der en meget voldsom hvid Søg, hvormed først senere en Storm forenede sig, og af alle Baadene bleve foruden nogle, som reddede sig til Norge, kun et Par frelste. Alle de øvrige kæntrede i Brændingen paa den yderste Revle, og meget faa af de kæntrede Baades Mandskab naaede Kysten. Disse fortalte, at Havet var kommet i Kog, og da jeg forlangte en nærmere Forklaring af den Mand, som meddeelte mig dette Factum, sagde han, at Havet havde kastet Bobler, som naar

¹⁾ Som et Supplement kan hertil føies en Iagttagelse fra Sild i Aaret 1868, hvorom det hedder i den „Vestslesvigske Avis“: „Lørdagen den 5te Juni om Eftermiddagen Kl. 6 har der tilbrudt sig en mærkværdig Naturbøgenhed i Listerdyb, idet trende Brandsøer af uhyre Høide efter hverandre pludselig fra Havet valedede ind imod Land med saadan Kraft, at Søen rullede næsten op til Toppen af Sanddynorne. Søerne vare saa voldsomme, at hvis et Skib i samme Øieblik havde været i Nærheden af Grundene for Listerdyb „Salt-panden“ og „Risten“, vildo det upaatvivleligt være gaaet under med Mand og Muus. Imellem hver Sø forløb en 10 Minutter“. — Det er en paa mange Steder gjort Erfaring, at Jordskjælv ofte ledsages af lignende pludselige Bølgedaanelser, og det her nævnte Phænomen kan neppe forklares anderledes end som en underjordisk Jordrystelse, hvis direkte Virkning her ikke har naaet Kysten. J.

man stanger Aal. Man kan derfor neppe nære nogen Tvivl om, at denne Bevægelse var ledsaget af en Gasudvikling paa Havets Bund.

Man har allerede ved flere Leiligheder troet at iagttage Virkninger af Jordskjælv i hine forfærdelige Vandfloder, der af og til, omtrent een Gang i hvert Aarhundrede, hjem søge vore vestlige Kyster, navnlig har man af den utrolige Hurtighed, hvormed Floden af 4de—5te Februar 1825 steg, sluttet sig til vulkanske Bevægelser paa Bunden af Havet.

Jordskjælvet kom fra N.V. og gik til S.O. Dette er den almindelige Retning, som angives fra alle Steder, hvor det har været temmelig stærkt, og en særdeles god Iagttagelse, som Capt. Bluhme anstillede i Aalborg paa en Lysekroge, der var sat i svingende Bevægelse formedelst Jordskjælvet, giver den samme Retning, som er Kridtformationens Strygningslinie. Mange have seet Jorden bølge, og alle uden Undtagelse ere enige i, at Bevægelsen var bølgeformig.¹⁾

¹⁾ En til „Ribo Avis“ given Meddelelse fra det vestligste Punkt i Landet, Blaanvandshuk, synes l. oi at have været i Besiddelse af, da denne Afhandling blev nedskreven. Baa de observerede Tid og de fleste Phenomener, der ledsagede Jordskjælvet, samstemme med Iagttagelserne fra de mere nordligt beliggende Steder.

„Da jeg den 3die April regulerede mit Uhr ved Solens Nødgang i Havt, og da jeg om Eftermiddagen øieblikkelig efter Jordrystelsen havde observeret Klokkeslettet, kan jeg med Sikkerhed angive, at denne Naturbegivenhed indtraf her ved Blaanvand Kl. 4 84—85 Min. En Lyd, lig Lyden af nær, hurtig Kjørsel paa en Steenbro, gik forud for Jordrystelsen og varede over et Minut, samt kunde tydeligt bemærkes at komme fra NV. og tabe sig i SO. Rystelsen selv syntes at følge samme Direktion og yttrede sig i en horizontal eller rettere bølgeagtig (scilicet) Bevægelse, der tiltog i nogle Secunder og endte med et stærkt Ryk, som efterlod en Zitteren. Bevægelsens Grad eller Styrke lader sig naturligtvis ikke nøiagtigt beskrive, og jeg skal derfor i saa Henseende kun bemærke, at min Familie og jeg, uagtet Jordskjælvet's Sjældenhed her i Landet, intet Øieblik tvivlede om, hvad det var, men tyede Alle ud af Huset. Mit Barometer stod vedvarende paa smukt Veir, og Havet, som jeg ca. 10 Min. efter Jordrystelsen gik ned til, var næsten blikstille og meget lavt som en Følge af, at det var i Ebhetiden. Hvorledes Havet paa samme Tid kan have været i et voldsomt Oprør paa Lemvigs-Kauten — hvilket Aviserne have berøttet — or jeg ikke istand til at forklare.“

Hertil kan dog gjøres den Bemærkning, at ligesom Jordskjælvet

En af de interessanteste Iagttagelser er mig meddeelt af Degnen i Vestervig, som saae Gulvet i sin Stue, som var belagt med Fliser, reise og bevæge sig bølgeformigen. Han meente at kunne antage Bølgens Høide til omtrent 3 Tommer, og medens disse Bølger løb over Gulvet, gav de enkelte Fliser sig fra hinanden, saa at der kom et Mellemrum af $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ Tomme, der, da Bølgen var rullet bort, fæiede sig sammen igjen, og ikke led nogen varig Forandring. Om een eller flere paa hinanden følgende Bølger saaledes forekom, kunde jeg ikke bringe i Erfaring. En Pige i Nærheden af Vestervig saae paa lignende Maade, at Jorden gyngede og bølgede i det Frie; det samme blev iagttaget et andet Sted i Thy, hvor Brædderne i Gulvet gav sig fra hverandre. Lignende Iagttagelser gjorde en Mand i Nærheden af Aalborg, der gik paa et Dige og saae Jorden gyngede ved Siden af sig; ogsaa flere andre Steder har man iagttaget saadant. Til samme Resultat fører ogsaa dette, at en Kone i Vixøe, som vilde brygge, havde en Ballie fyldt med Ur, der ved Jordens bølgeformige Bevægelse tømtes halvt. Af disse Erfaringer synes det at fremgaae, at Jorden har bølget ligesom Havet, og Folkene udtrykte det ogsaa saaledes, at disse Bølger vare korte og skarpe. Deraf forklares ogsaa den Indvirkning, som Jordskjælvet har haft paa mange Personer. Flere bleve søesyge, særdeles mange troede, at de vare bleve apoplektiske, og en syg Kone i Kjettrup troede, da hun følte Rystelsen og hørte Lyden, at det var Spøgeri. Her saavel som ved de fleste andre Jordskjælv følte man Rystelsen stærkere i Husene og naar man var lænet op til Væggene, end ude paa Marken, stærkere i grundmurede Huse end i Bindingsværk, stærkere i anden end i første Etage, ja i en Bye, hvor en Mand var oppe i Klokketaarnet, løb han forfærdet ned, fordi han troede, det vilde styrte sammen, medens Folk paa Gaden ikke havde iagttaget det ringeste. Overalt, hvor Jordskjælvet yttrede sig ret stærkt, knagede Bjælkerne, Dørene sprang op og Glassene klirrede. I Aalborg iagttog nogle Børn, der stod i et Vindue, at de under Stødet kunde see ned paa Gaden imellem Vinduet og Kar-

sporede høist ulige paa Landjorden, selv paa nærliggende Punkter efter Jordbundens forskjellige Beskaffenhed, men det Summe ogsaa antages at gjælde for Havbundens Vedkommende. J.

men. I Thisted ringede Klokken paa en Gadedør under Jordskjælvsødet.

Physiske Forandringer, frembragte ved Jordskjælvet.

Der er især to Spørgsmaal, der fremstille sig med Hensyn til Landets Forandring. Det første er, hvorvidt Jordrystelsen har frembragt Adskillelser i Jordens faste Masse, altsaa om Jorden har slaaet Revner. Man nævner tre Steder, hvor dette angives at have været Tilfælde: ved Næsborg i Nærheden af Løgstør, ved Hornum i Thy og ved Bonderup (Randrup?) i Vestervig Sogn, ligeledes i Thy. De første to synes at være tvivlsomme, det tredje derimod har man Grund til at antage, virkelig er frembragt ved denne Jordbevægelse. Revnen har en Udstrækning af 20 Alen; den findes i Leer med Smaastene, og Jordbunden er her fugtig. Paa den søndre Side stod Randen 1 til 3 Tommer høiere, end paa den nordre; men da Revnen blev opdaget omtrent 3 Uger efter Jordrystelsen stod den søndre Side efter Bondens Forklaring omtrent 1 til 1½ Fod høiere. Revnen havde, da (daværende) Forstecandidat Andresen, hvem jeg skylder disse Efterretninger, først iagttog den, en Vidde af 1 til 2 Tommer og en Dybde af 2 til 2½ Fod; men Siderne ere siden den Tid sunkne sammen og slutte nu til hinanden. Væggene vare saa glatte, som om de vare gjennomskaarne med en skarp Kniv, og Planterødderne vare lige saa kort afbrudte. Disse Forhold levne neppe nogen Tvivl om, at Revnen virkelig skylder Jordskjælvet sin Oprindelse. Det synes endvidere at antyde, at en Niveauforandring har fundet Sted, enten en Hævning af den søndre Side af Kløften, eller en Sænkning af den nordre Side. Det første er alligevel det Rimeligste, og det synes at staa i Forbindelse med to andre iagttagelser, den ene fra Futterupgaard ved Næssund, den anden fra Sallingsund mellem Salling og Mors. Paa begge Steder iagttog man de første 4 eller 5 Dage efter Jordskjælvet en ualmindelig lav Vandstand, og det bliver sandsynligt, at dette staaer i Forbindelse med Revnen ved Bonderup, da disse 3 Punkter ligge i en og samme Linje.¹⁾

¹⁾ Dog maa jeg bemærke, at Færgemanden ved Næssund ikke havde lagt Mærke til den nyelig anførte lave Vandstand, medens Lieeren af Futterupgaarden udtrykkeligen erklærede for mig, at denne overdentlige lave Vandstand havde været ham paafuldende. Forf.

Foruden disse Tegn paa en local og tildeels forbigaaende Niveauforandring, forekomme der andre, som have en langt mere omfattende Character. Den første Bemærkning, jeg hørte med Hensyn dertil, var i Blokhusene, hvor man havde lagt Mærke til, at Vandet allerede i flere Maaneder førend Jordskjælvet havde været ganske usædvanligt lavt paa Kysterne, og man tilføiede udtrykkeligt, at medens man ellers kun pleier at have lavt Vand med Nord og Nordost Viind, og høit Vand med sydlige Vinde, saa var Vandet nu ogsaa lavt, naar Vinden blæste fra Syd og Sydvest. En lignende Bemærkning skal man have gjort ved Løkken, hvor jeg dog ikke selv har været, idet man ogsaa der i Løbet af det sidste Aar vil have iagttaget regelmæssigen lavt Vand. Ved Bulbjergtet har man ligeledes i Løbet af det sidste Aar bemærket en usædvanlig lav Vandstand, som af en af Arbejderne blev angivet at udgjøre i Gjennemsnit 2 til 3 Fods Forskjel imod de tidligere Aar. Han viste en Steen, som tidligere næsten altid havde været overflydt og nu for en stor Deel næsten altid var over Vandets Overflade. Han paastod ogsaa, at det samme Phænomen viste sig langs med hele Kysten fra Bulbjergtet til Løkken; derimod kunde han ikke sige, hvorledes det forholdt sig længere imod Vest i Vixøbugten.

Paa Flanstholmen, hvor jeg talte med flere Fiskere, havde man ikke iagttaget denne lave Vandstand, ligesaa lidt som ved Klitmøller og ved Agger, saa at vi maa bestemme Udstrækningen for denne tilsyneladende Niveauforandring til Kysten mellem Bulbjergtet og Løkken. Det er altsaa den Deel af Vesterhavets Kyst, der svarer til Hanherredernes Kridtparti. I den til samme Parti hørende Deel af Liimfjorden imellem Løgstør og Oxholm ere derimod iagttagelserne langt mere tvivlsomme. Nogle ville ogsaa her have bemærket en forholdsviis lavere Vandstand i Løbet af det sidste Aar, medens Andre ikke have iagttaget et saadant Forhold.

I Thisted Havn, i Havnen ved Nyckjøbing paa Mors og overhovedet i hele den Deel af Liimfjorden, der omgiver den nordlige Deel af Thy, Mors og Salling, har man i Løbet af dette sidste Aar iagttaget en meget lav Vandstand; men saasnart man kommer sydligere, til Skive f. Ex., til den sydlige Deel af Mors og den saakaldte Nissum-Bredning, har man ikke iagttaget et lignende Phænomen, og ligesaa lidt

har man bemærket en Forandring i Liimfjordens Vandstand ved Aalborg.

Sammenligne vi nu alle disse Iagttagelser, ville vi vel ikke nægte, at man ikke kan drage afgjørende Slutninger af dem, da de alle beroe paa Skjøn, fordi ingen regelmæssige Maalinger af Vandstanden i nogen af Liimfjordens Havne have fundet Sted. Men paa den anden Side tør man paa ingen Maade forkaste de anførte Iagttagelser, der ikke beroe paa een Mands Udsagn, men er en almindelig Erfaring af Mænd, hvis daglige Sysler føre dem til at lægge nøie Mærke til Vandets Høide. Den Omstændighed, at Iagttagelserne ere saa at sige eenstemmige med Hensyn til den lavere Vandstand paa Kysten imellem Bulbjerg og Løkken, medens man fra Hanstholmen til Aggerkanalen lige saa eenstemmigen paastaar Vandets uforandrede Stand, gjør det overmaade vanskeligt, om ikke umuligt, at forklare dette Phænomen af den herskende Vinds Retning og Styrke, et Forhold, der desuden ikke synes at være forandret i det sidste Aar, medens Antagelsen af en partiel Hævning af denne Kyst vilde forklare hele Phænomenet med Lethed.

Det samme gjælder om Vandstanden i den vestlige Deel af Løgstør Bredning og i Bredningen omkring Thisted. Netop den Omstændighed, at man hverken ved Agger eller ved Aalborg, hverken ved det vestlige eller ved det østlige Indløb til Liimfjorden har iagttaget en forandret Vandstand, medens den i den anførte Deel synes at være iagttaget af alle, leder til den Formodning, at ogsaa her en partiel Hævning er gaet forud for Jordskjælvet.

Vedvarende Iagttagelser maa alligevel først fuldkommen afgjøre, om det virkelig har været en Hævning, eller om andre tilfældige Omstændigheder i Veirliget have foranlediget dette Forhold, hvilket sidste dog, efter det tidligere Anførte, ikke er meget sandsynligt. Det bliver derfor rimeligt, at en virkelig Hævning af en Deel af det nordvestlige Jylland er gaet forud for Jordskjælvstødet selv, og at der ikkun under Jordskjælvet ved en pludselig Hævning er løftet en ringe Deel, der dog snart for største Delen er sunken tilbage.

Vi savne ikke Spor til, at lignende stødformige og afbrudte Hævninger have fundet Sted i ældre Tider. I den nordlige Deel af Vensyssel forekommer i det hævede Terrain en besynderlig bølgeformig Afvexling af meget lave Ophøi-

ninger og Dale, de saakaldte Rimmer og Dupper. I en af disse Fordybninger har man endnu fundet Levninger af en Baad, og man vil lettest forklare dette Phænomen, naar man antager, at enhver af Ophøiningerne udtrykker en saadan lille Hævningsperiode. Ganske den samme Karakter have de gamle Havstokke af rullet Flint Nord for Bøgeskov ved Stevns Klint. Parallelløbende Havstokstribes ere adskilte fra hinanden ved svage Fordybninger, og disse Havstokstribes vise fra den inderste til den yderste en bestandig aftagende Høide. Paa andre Steder derimod, som f. Ex. paa Østkysten af Bornholm, hvor den gamle Havstok er meget stærkt betegnet, forekomme disse Havstoksbølger og Dale ikke. — Allerede for flere Aar siden, da jeg studerede de af Havet for længe siden forladte Havstokke i Stevns Herred, forekom det mig, at disse Bølger lettest kunde forklares ved at anlage istedetfor en regelmæssig uafbrudt Hævning, en afbrudt og stødformig Opløstning af Jorden, og dette synes nu at finde sin Forklaring i de Phænomener, som jeg har samlet angaaende Jordskjælvet af 3die April 1841.¹⁾

Veirligets Forhold og Forvarsler for Jordskjælvet.

Med Hensyn til Veirforholdene, der af Mange antages at staae i nøie Forbindelse med Jordskjælvene, give Iagttagelserne et aldeles negativt Resultat. Veiret var godt før og efter Jordskjælvet; Barometret stod uforandret, eller viste idetmindste kun saa smaa Forandringer, som dagligen pleie at forekomme hos os.

Ogsaa Forvarslerne ere høist ubetydelige; ikkun i Aalborg vil man paa enkelte Steder have iagttaget paa Jordskjælvsdagen og førend Stødene indtraf, en vis Uro hos Fuglene, navnlig hos Spurvne og Stærerne. Disse Tegn paa Uro maa, hvis de ikke have været tilfældige, sandsynligviis tilskrives de svage Zitteringer, der ifølge Havets Uro og Iagttagelserne fra Nykjøbing synes at have fundet Sted hele Dagen.

¹⁾ Til de physiske Forandringer i Jorden selv, som bleve foranledigede ved Jordskjælvet, man endnu henregnes, at en Kilde paa Skjerpinggaard i Hanherredernes Kridtpartie, som havde udmærket sig ved særdeles klart Vand, blev uklart umiddelbart efter Jordskjælvet og havde endnu den 26de April, altsaa 3 Uger efter, ikke gjenvundet sin Klarhed.

Man pleier gjerne hos os, siden Jordskjælvet i Lissabon i Midten af forrige Aarhundrede ogsaa blev følt paa enkelte Steder over hele Danmark, at antage, at de smaa Jordskjælvstød, som fra Tid til anden iagttages snart paa det ene, snart paa det andet Sted i Danmark, ere Siderystelser, der staae i Forbindelse med stærke Jordbevægelser i andre Lande. Navnligen er man meget tilbøielig til at antage, at Jordrystelser i Island ogsaa maatte føles hos os. Denne Mening har dog ikke en eneste Erfaring for sig; thi iblandt de antegnede Jordskjælvstød, falder, saavidt jeg har knænet opdage, ikke et eneste samtidigt med Jordrystelser paa Island.

Alle saavel de indre Tegn hentede fra Jordskjælvet Ud bredelse, som ogsaa Manglen af tilsvarende Jordrystelser i Nabolandene, med Undtagelse af det sydlige Norge, hvor Stødet kom fra Sydøst, føre til det Resultat, at Bevægelsen har havt sit Udgangspunkt under den nordvestlige Deel af Jylland. Den slutter sig ved sin Forbindelse med det uregelmæssigen hævede Kridt i Jylland til ældre, langt voldsommere Jordrystelser paa samme Sted.¹⁾

Til den Betragtning, at det her beskrevne Jordskjælv har været det stærkeste iblandt alle, hvorom vi have historiske Efterretninger, knytter sig det Spørgsmaal: om maaskee en Periode af voldsommere Bevægelser har begyndt, og de Jordskjælvstød, der hidtil ingen videre Forstyrrelser have bevirket, kunne formodes at ville vende tilbage med forøget Kraft og blive farlige for Menneskeliv. I Almindelighed pleie nemlig roligere Perioder i Jordens Liv og Udvikling at afvekle med voldsomme Bevægelser. Inidertid pleie selv indenfor hine rolige Udviklingstider enkelte Spor at minde om de slumrende Kræfter, og vi kunne ikke betragte det sidste Jordskjælv som andet, end en til den rolige Udvikling henhørende Rystelse. Vi have 800 Aars Erfaring for os,

¹⁾ At det ikke alene er Jordskjælvet i 1841, der har havt det af F. her antydede Udgangspunkt, fremgaar af Beretninger om et senere Jordskjælv, der følte den 21de Dec. 1844 mellem Kl. 9 og 10 om Aftenen. Det varede kun nogle faa Secunder og iagttoges fortrinsviis i Ringkjøbing, ved Agger, i Thisted, Nykjøbing og Vesterhambred. „I Thorup Præstegannard bevægede Døre og Møbler sig stærkt mod Syd, som om de skulde falde om; mærkeligt er det, at Stueuret, som viste paa 9 $\frac{1}{2}$, standsedes ved Jordrystelsen og har siden ikke villet gaac.“ (Thisted Av.) J.

at Jordskjælvene i Danmark ere uskadelige og i det Høieste foraarsage en forbigaaende Skræk, og ingen Phænomener forekom ved det sidste Jordskjælv, som hentyde paa usædvanlige Virkningsformer af de underjordiske Kræfter. Især maa vi paa det aller bestemteste bekjæmpe en Frygt, vi hist og her have hørt yttre i den Deel af Jylland, som har været stærkest rystet, den Frygt nemlig, at en Vulkan skulde aabne sig i hine Egne. — Selv i de meget voldsomme Revolutioner, der have sammenkastet de vestjydske Kridtpartier saaledes, at store Huler ere blevne tilbage, har ikke det ringeste Tegn vist sig til en egentlig vulkansk Virkning. Ilverken i Jylland, eller i Sjælland og Fyen med de mindre Øer, viser sig det allerringeste Spor til nogen paa Stedet selv frembrudt Lava, eller udkastet vulkanisk Aske, og vi have ikke den fjerneste Grund til at antage, at den underjordiske Ild vil søge en Udvei her, selv om underjordiske Damp og Luftarter synes at presse Jordskorpen op.

Ældre Jordskjælv i Danmark.¹⁾

[Beretningen i første, Knytlingasaga ledsagende, Sögubrot kan man vurdere efter Godtbeholdende: Þat er ætlan manna, þá er Fróðafriðr var, at í þann tíma væri í Rómaborg Ágústus keisari, sá er frið setti um allan heim; þá var Krístr borinn. Þá er Friðfróði røð ríkinu, var ár svá mikít, at akrar vurðu sjálfsáðir, ok þurfti eigi við vetri at búast. Þá fannst í jörðu allskonar málmr. Þat var á einu ári, þá er Fróði var gamall, at reiðaprumur komu stórar ok eldín-gar; þá hvarf sól af himni, ok skalf jörð, svá at björg hrutu or stað: þá komu björg or jörðu upp, ok viltust allir spádó-mar. „Det er Folks Formening, at i den Tid, da Frodefred var, skal Augustus have været Keiser i Romaborg, han som gjorde Fred over hele Verden; da blev Christus født; da Frodefro regjerede, var der saa gode Aaringer, at Agrene snaede sig selv, og behøvede ikke at pløies imod Vinteren. Da fandtes alskens Malm i Jorden. Det skete et Aar, da

¹⁾ Disse Optegnelser til Forøvelse, eller Stadfæstelse af den i Schouws „Skildring af Veirligots Tilstand i Danmark“ S. 546 givne Fortegnelse over Jordskjælvene i Danmark ere i 1841 meddelte Conf. Forchhammer til privat Afbenyttelse, saaledes som de da vare ved Haanden; de kunne selvfølgelig yderligere suppleres ved at gjenuemgaae flere dongang ikke benyttede Kilder. J. Stp.

Frode var gammel, at der kom store Tordendrøn og Lynilde, da forsvandt Solen af Himlen og Jorden skjælv, saaat Bjergerne styrtede fra deres Sted; da kom Klipper op af Jorden, og alle Spaadomme forvildedes.“ — Rafns Oversættelse.

Skjøndt Sagabrottets stadige Benyttelse af bibelske Data lader mig nære Mistanke til Beretningen, saaledes at den vel i Modsætning til Fredfrodes, Augusts og Christi-Fødsels herlige Tid kunde have sat Korsfæstelsens tristere Tidspunkt — jeg kan ikke dølge, at der i Udtrykkene om Jordskjælvet og de ledsagende Phænomener forekommer noget, som minder stærkt om Biblens Udtryk — kan det dog gjerne være, at der ligger noget her i Norden oplevet til Grund for samme, og hvis saa er, da have vi her Antydning af det allerhæftigste Jordskjælv, som nogensinde har rammet Norden og det omtrent ved Christi Tider. Man maa vel indtil videre holde paa Stedet, som meget mærkeligt, det kunde maaskee være, at det er et større Stød i den almindelige Hævningsgang, som herved er erindret.]

1073. Anno dom. MLXXIII terræ motus in Dacia. *Birkerods Angivelse efter en gammel Pergamentsbog i Danske Atlas Tom. III. 495.*

1077. X Kalendas Maji factus est terræ motus feria VI. Luna. XIII. *Annales Esromenses.*

1173. Maximus terræ motus fuerat in Dacia. *Chron. Erici regis.*

1198. Terræ motus fuit in Dacia. *Chron. Er. regis.*
Terræ motus fuit in Dacia. *Petri Olai Min. Rosk. Ann. rer. Dan.*

Terræ motus fuit in Dacia.

Birkerod efter Pergamentsbog i Dansk Atl. III 495.

1277. MCCLXXVII. Terræ motus fuit in Dacia. *Birkerod efter Pergamentsbog i D. Atl. III 495.*

1409. „M. Semel et ter CL mortis tempora dicunt
Tunc mors in mundo regnavit primo necando
MCD nono terræ motus fuit ingens,
Horridus atque tremens per loca plura vagans
Nocte sequente diem sacrosancti Bartholomæi. (25 Aug.)
Noctis per medium plebs timet atque stupet.
Fuit hic undenæ spatium, fuit et duodenæ
Horæ; quæ causa, noverit ipse deus.

Birkerod efter Pergamentsbog i D. Atl. III 495.

1515. Fuit terræ motus magnus Sabbato post festum Kanuti ducis, et eodem anno fuit ingens et horrida tempestas Dominico Oculi per diem naturalem. Kanut. dux = 7 Jan.

Petri Olai Min. Rosk. Ann. rer. Dan.

1541. Anno Domini in Vigilia Sti. Jacobi Apostoli, hoc est in die dominica, hora secunda post meridiana sævus terræ motus factus est.

Petri Olai Min. Rosk. Ann. rer. Dan.

Til de senere, af Prof. Schouw anførte Jordskjælv har jeg ikke fundet noget at tilføie.

Af de 23 her og af Prof. Schouw anførte Jordskjælv er kun eet angivet at have fundet Sted om Sommeren. Ret mærkelig er Fordelingen af de kjendte Jordskjælv imod Aarhundredernes Slutning eller Begyndelse.